

Vēsture

Augstākais mācību satura apguves līmenis

Centralizētā eksāmena programma

Saturs

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts	1
2. Vērtēšanas saturs	2
2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa	2
2.2. Satura moduļi	4
2.3. Izzaigšanas darbības līmenis	4
3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve	5
4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums	5
5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji	5
6. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā	7

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts

Centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmens) mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu vēsturē atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) un standarta 3. pielikuma “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā” augstākajā mācību satura apguves līmenī, identificēt un izvērtēt, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti (turpmāk – SR).

Eksāmena adresāts – skolēni, kuri apguvuši sociālās un pilsoniskās mācību jomas SR vēsturē augstākajā mācību satura apguves līmenī (standarta 9. pielikums).

2. Vērtēšanas saturs

Eksāmena vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijas:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Tas nozīmē, ka katru eksāmena testelementu¹ raksturo noteikts SR veids un grupa, satura modulis un izziņas darbības līmenis.

2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Skolēnam plānotie SR ir:

- 1) zināšanas un izpratne;
- 2) prasmju grupas;
- 3) zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas.

Katram sasniedzamo rezultātu veidam ir norādītas sasniedzamo rezultātu grupas (sk. 1. tabulu), kuras apkopo standartā noteikto mācību saturu un tiek pārbaudītas/mērītas eksāmenā.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei eksāmenā iekļauti uzdevumi, kuros skolēni:

- zina un lieto vēstures faktus, jēdzienus, terminus, nosaukumus, sakarības un konceptus;
- skaidro vēsturiskus notikumus un procesus, to cēloņu un seku sakarības un pamato šo notikumu radītās pārmaiņas un ietekmi uz mūsdienām.

Prasmju apguvi raksturo vairākas SR grupas, kuras tiek pārbaudītas eksāmenā:

- informācijas pratība;
- analītiskā spriešana;
- argumentēšana;
- vēsturiskā perspektīva.

Informācijas pratības novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa izvērtēt vēstures un informācijas avotu izcelsmi un ticamību, tos savstarpēji salīdzināt un izdarīt secinājumus no iegūtās informācijas.

Analītiskās spriešanas novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa klasificēt dažādus vēstures notikumus un procesus, identificēt cēloņsakarības, novērtēt notikumu/procesu nozīmīgumu.

Argumentēšanas prasmes novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa sniegt atbildi uz atvērtu jautājumu, sniedzot savai atbildei, faktos balstītu, pamatojumu.

Vēsturiskās perspektīvas novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa savu nostāju un secinājumus par dažādiem vēstures notikumiem un procesiem pamatot atbilstoši

¹ Testelementi ir uzdevums vai uzdevuma daļa, kas veidots, lai vērtētu kādu konkrētu skolēnu darbības aspektu atbilstoši kritērijiem.

attiecīgajā laikmetā sastopamajai izpratnei, kā arī rekonstruēt vēsturiskās situācijas kontekstus atbilstoši attiecīgā laikmeta politiskajai, sociālajai, kultūras, intelektuālajai un emocionālajai videi.

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas. Ir iespējamas vairākas kombinācijas. Viena no tām – viedokļa interpretācija – prasa izmantot konteksta zināšanas, kā arī demonstrēt prasmi lasīt, saprast un izvērtēt tekstu; izdarīt secinājumus un pamatot savu viedokli.

1. tabula. Sasniedzamo rezultātu veidi, grupas un to īpatsvars eksāmenā

Sasniedzamo rezultātu veids un grupa		Īpatsvars (%)
Zināšanas un izpratne	Nosaka, skaidro: • notikumu radītās pārmaiņas un ietekmi uz mūsdienām; • indivīda, sabiedrības, varas, demokrātijas, resursu nozīmi dažādos vēstures notikumos un procesos. Lieto vēstures faktu zināšanas un atbilstošu terminoloģiju.	20 ± 5
Prasmju grupas	<u>Informācijas pratība:</u> • izvērtē vēstures un informācijas avotu izcelsmi un ticamību; • savstarpēji salīdzina dažādas avotu kopas, konfrontē tur pieejamo informāciju; • pārveido iegūto informāciju, izmantojot piemērotas un efektīvas stratēģijas; • komunicē par informāciju, nododot tālāk savas idejas, savu izpratni par noteiktiem jautājumiem.	25 ± 5
	<u>Analītiskā spriešana:</u> • identificē dažādu vēstures notikumu un procesu cēloņu un seku sakarības; • novērtē notikuma/procesa nozīmīgumu, ietekmes dziļumu un apjomu (arī saistību ar mūsdienām).	25 ± 5
	<u>Argumentēšana:</u> • formulē apgalvojumu, saistot to ar pretējo apgalvojumu; • pamato un pierāda apgalvojumus, demonstrējot zināšanas un izpratni; • demonstrē prasmi loģiski saistīt premisas ar secinājumiem un balstīties tajos, atklājot cēloņsakarības.	15 ± 5
	<u>Vēsturiskā perspektīva:</u> • rekonstruē vēsturiskās situācijas kontekstus atbilstoši attiecīgā laikmeta politiskajai, sociālajai, ideoloģiskajai videi; • pamato savu nostāju, secinājumus atbilstoši attiecīgajā laikmetā sastopamajai izpratnei.	15 ± 5

2.2. Satura moduļi

Eksāmens izstrādāts atbilstoši SR veidiem un grupām, satura moduļiem un to procentuālajam sadalījumam (2.tabula).

2. tabula. Satura moduļi un to īpatsvars eksāmenā

Satura modulis	Īpatsvars (%)
Ticība un ideoloģijas	25 ± 5
Kari un konflikti	21 ± 5
Revolūcijas	12 ± 5
Valsts	26 ± 5
Sociālās grupas	16 ± 5

Eksāmena satura hronoloģiskie ietvari ir 20.gadsimta pirmā trešdaļa.

2.3. Izziņas darbības līmenis

Eksāmenā iekļautie uzdevumi grupēti četros izziņas darbības līmeņos, un to līmeņa noteikšanai izmanto SOLO jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomiju. Vispārīgs izziņas darbības līmeņu apraksts, kas piemērots eksāmenam, apkopots 4. tabulā.

4. tabula. Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars

Izziņas darbības līmenis un tā apraksts		Īpatsvars (%)
I	Atceras, lieto atsevišķus faktus, idejas, cēloņus/sekas.	16
II	Veic tipiskas darbības (piemēram, lieto un grupē vairākus faktus, idejas, cēloņus/sekas), lieto paņēmienus vai prasmes pazīstamās situācijās.	43
III	Saista, skaidro, lieto zināšanas vai prasmes jaunās situācijās, demonstrējot izpratni.	35
IV	Veido un pierāda kopsakarības, lieto zināšanas un prasmes, izdarot patstāvīgus secinājumus.	6

Katram līmenim atbilstošo uzdevumu īpatsvars noteikts, ievērojot eksāmena mērķi un galvenos vērtēšanas principus.

Pirmais princips – skolēnu grupai ar zemu un vidēju snieguma līmeni dota iespēja apliecināt savas zināšanas un prasmes pietiekami plašā satura jautājumu lokā, t. sk. uzdevumos, kas mēra zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kompleksu lietojumu.

Otrais princips – SR veidu “Zināšanas un izpratne” un “Prasmju grupas” vērtēšanai iekļauti testelementi, kas atbilst III izziņas darbības līmenim, tādējādi akcentējot izpratnes veidošanu.

Trešais princips – visi SR veida “Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas” vērtēšanai iekļautie uzdevumi ietver vismaz III līmenim atbilstošus testelementus.

3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve

Centralizētajam eksāmenam ir divas daļas (5.tabula). Starp pirmo un otro daļu paredzēts starpbrīdis.

5. tabula. Darba uzbūve, izpildes laiks

Daļa	Uzdevumu skaits	Punktu skaits	Daļas īpatsvars (%)	Izpildes laiks (min)
1. Zināšanas, izpratne, vēstures avotu analīze	5	53	55	90
2.Viedokļa analīze, argumentēšana	5	44	45	120
Kopā	10	97	100	210

1.daļā “Zināšanas un izpratne, vēstures avotu analīze” ir atbilžu izvēles uzdevumi, savietojšanas uzdevumi, strukturēti īso atbilžu uzdevumi. Skolēns iepazīstas ar dažādiem vēstures avotu fragmentiem pilda īso atbilžu un strukturētus uzdevumus, salīdzina informāciju, identificē un skaidro simbolus, nosaka avotu ticamību, tapšanas apstākļus, formulē un pamato savu viedokli.

2.daļā “Viedokļa analīze, argumentēšana” skolēns iepazīstas ar viena autora viedokli par kādu vēstures problēmu un pilda strukturētus uzdevumus: nosaka autora uzskatus par šo problēmu, skaidro tos, pamato savu viedokli par kādu no problēmas aspektiem. Izmantojot savas vēstures zināšanas raksta argumentu par piedāvātu problēmu, kurā formulē savu viedokli (apgalvojumu) un pretējo apgalvojumu (konkurējošo apgalvojumu), pierāda un pamato apgalvojumu, izmantojot zināšanas (fakti, personības, jēdzieni, cēloņsakarības), atspēko pretējo (konkurējošo) apgalvojumu, izmantojot zināšanas.

4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

Eksāmena norisei nav nepieciešams papildu nodrošinājums.

5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Katrā uzdevumā ir norādīts maksimālais iegūstamo punktu skaits. Eksāmena vērtētājam ir pieejami kritēriji, pēc kuriem nosaka punktu skaitu, ko skolēns ieguvis. Skolēna rezultātus eksāmenā – iegūto punktu summu visā darbā, iegūto punktu summu katrā daļā – izsaka procentuālā novērtējumā. Vidēji 20% eksāmenā iekļauto testelementu reprezentē minimālo prasību kopumu – katra eksāmena satura moduļa izpildi atbilstoši 1. un 2. līmenim SOLO taksonomijā (piemēram: ar atbilžu izvēles

palīdzību nosaka vēstures procesu cēloņus, sekas, notikumus; zina vēstures avotu novērtēšanas kritērijus

Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembrī noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 25.¹ punktam valsts pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums ir mazāks nekā 20 procenti.

Skolēnu sniegumu eksāmenā vērtē pēc kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu atbilžu, darbību, rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņu apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Snieguma līmeņu apraksti konkrētu eksāmena uzdevumu vērtēšanai veidoti, izmantojot vispārīgu prasmju vai prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (skatīt 6.tabulu)

Lai veidotu vienotu skolotāju un skolēnu izpratni par uzdevumos lietoto rīcības vārdu nozīmi un tai atbilstošu skolēna sniegumu mācību procesā un eksāmenā, izveidots rīcības vārdu skaidrojums (sk. 7. tabula).

6. tabula. Argumentēšanas augstākā snieguma līmeņa (4 punkti) apraksts

Vērtēšanas kritērijs	Snieguma līmeņa apraksts
Argumenta struktūra	Ir ievērota pilna argumenta struktūra (apgalvojums, pamatojums, pierādījumi, pretējais apgalvojums un tā atspēkojums), un visi struktūras elementi ir savstarpēji loģiski sasaistīti.
Pamatojuma kvalitāte	Pamatojums balstās padziļinātā vēsturiskā konteksta izpratnē un loģiski un precīzi pamato apgalvojumu. Pamatojums precīzi saista pierādījumus ar apgalvojumu.
Pierādījumu kvalitāte	Pierādījumi ir rūpīgi izvēlēti, atbilstoši un precīzi; fakti, jēdzieni un zinātniskā valoda tiek lietoti korekti un konsekventi.
Pretējais apgalvojums un tā atspēkojums	Pretējais apgalvojums ir precīzi formulēts un kritiski izvērtēts, sniedzot pārliecinošu atspēkojumu, kas atklāj tā ierobežojumus un vājās puses.

7.tabula. Rīcības vārdu skaidrojums

Rīcības vārds	Skaidrojums
Analizēt	Detalizēti apskatīt, raksturot veselumu (jēdzienu, faktu, procesu, pazīmi, problēmu u. tml.) un tā daļas pēc noteiktiem kritērijiem, lai noskaidrotu to būtiskās īpatnības (pazīmes, īpašības, sakarības, struktūru u. tml.).
Argumentēt	Izveidot skaidrojumu, ievērojot noteiktu argumentācijas struktūru (apgalvojums– pierādījums–loģisks spriedums; pret apgalvojums – pierādījums – loģisks spriedums – secinājums).

Izvērtēt/ novērtēt/ vērtēt	Vērtējot, izspriežot noteikt, izsecināt kvalitāti, atbilstību noteiktām prasībām. Veidot noteiktu spriedumu, atzinumu, secinājumu par atbilstību vai neatbilstību noteiktiem kritērijiem, balstoties uz zināšanām.
Noteikt	Noskaidrot, pazīt, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.).
Pamatot	Izveidot <u>skaidrojumu</u> , izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, iemesli, spriedumi u. tml.).
Skaidrot/ izskaidrot	Detalizēti, saprotami, sistēmiski sniegt pārskatu (izklāstu, faktu kopumu, atzinumu u. tml.), formulēt galveno ideju (notikumus, procesus, parādības, iemeslus u. tml.), padarot to saprotamu.
Formulēt	Uzrakstīt prasīto.

6. Palīg līdzekļi, kurus atļauts izmantot valsts pārbaudes darba laikā

Darbs veicams ar tumši zilu vai melnu pildspalvu.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.